

# שבוע אחרי שובו למשק מזרע עוד היה אסיר כראג עצבני, עייף ומתוח

# אורן מיוסר דו"ח

כי החקירה הראשונית, בעת המעצר של חמשת הימים, היתה רק בבחינת מסדרון ל-טרקלין בית-הסוהר.

\*\*\*

## 20 דקות של קור

**ב**ית-הסוהר לאיפולדוב ליד ברטיס-לאבה בסלובקיה, לא היה כלא מרכזי. אולם שיטות החקירה שלו עמדו על אותה רמה כמו בבית-הסוהר המרכזי פאנקראץ בפראג. מרדכי אורן עבר את כל סוגי החקירה. גזילת השינה במשך עשרות ימים הפכה לגבינו עניין של הרגל. מנות-האוכל היו זעירות, כאילו נועדו לכלכלת תינוק, על כל סירוב להודות באשמה המיוחסת לו, באה תקופת בידוד קצרה בחדר חשוך, צינוק צר וקפוא.

כל אסיר היה זכאי לטיול של עשרים דקה ביום, באוויר החופשי. גם אורן זכה לטיול מעין זה. אולם הוא הוחזק כפושע מסוכן, שאסור לו לטייל בצותא עם שאר האסירים. הוא טייל שעה שלא היה איש בחצר בית-הסוהר, בשעות הקטנות שלפני עלות השחר.

בכותונת האסיר האפרורה והדקה, הוצא מרדכי לטיול חזרתי של 20 דקות. שלוש דקות הספיקו כדי להקפיא את כל אברי גוף פו. הוא היה אז פונה אל שומרו בטענו כי די לו לטייל. אולם חוק הוא חוק. היה עליו להישאר עשרים רגע בחוץ.

\*\*\*

## פזמונים של כאב

**מ**רדכי אורן הרים את עינו מעם ספל הקפה והסתכל טביבו. הוא נעץ את מבטו בתלתליה הזהובים של פועה בת, הבית בעיניה הכחולות. כמה חשב על עיינים אלו בתא הסוהר.

בשעות המעטות שהותר לו לשבת בתא, היו המחשבות נושאות אותו מיד אל משקו, אל משפחתו. אסור היה לשיר בתוך כתלי התא. אפילו לזמזם היה אסור. גם את האו"ם טרנציונל אסרו עליו לשיר. הוא היה בוגד, אך לבכות לא אסר עליו איש ומרדכי הגיב החזק והתקיף, בכה רבות בתאו.

"...בכיתי הרבה פעמים ככלאי בימים ובי לילות", הוא נזכר. "מפי זלגו צלילים של כאב גדוד ושל געגועים למולדת, לידידים, למשפחה. צלילים של געגועים לילד הרך ה' חולם בלילה על אביו שאולי חזל לזכרו. שמעתי כל לילה את בכיו הנסתר של הבן וצלילי כאב של בת זהובת תלתלים, הזקרה קה כל כך בגיל זה, מלבד לאם ולקיבוץ, גם לאבא. תוך כאב גדול זה נולדו כמה וכמה פזמונים קטנים — גם המלים וגם הצלילים."

כי גם האיש החזק ביותר, המסוגל לעמוד כנגד כל עינויי הגוף, יכול להישבר אל מול עינוייה-הרוח. ולאדם המנותק כליל מהעולם החיצוני, ללא מכתב, ללא עיתון, ללא דרישת שלום, קל לגרום ליסורים במלים מעטות.

המלים היו נאמרות דרך אגב, כאילו תוך פליטת פה. בנייהם לבין עצמם היו החוקים רים מדברים על אסון שארע לאשתו, כאילו ידועים לו כבר כל פרטיו. הם לא היו אומרים לו בפירוש כי קרה זה וזה. הם רק היו שואלים כל מיני שאלות, שמהן היה צריך להבין כי ארע משהו.

מרדכי אורן, "בעל פרצוף של אפאש ביג" לאומי, כפי שתואר ברדיו פראג, הודה כי כל אשמותיו, בגלל היותו נתין זר וכתודה בעד וידויו, ויתרו לו על עונש המות. הוא נידון ל-15 שנות מאסר בעתן ריגול. המשי פט היה מושלם. אפילו סיניגור היה לו. ה' פרקליט בא להתעניין עמו בחדר המאסר, ש' גע מפיו כי איננו אשם, ושוכנע לפני פסק הדין, דרש עבור שולחו פסק-דין צודק — רק 15 שנות מאסר. הוא קיבל אותן. על אר-ן היה לשלם את שכר-החתונה.

\*\*\*

## קצת צבע לעור

**כ**אילו לא האמין כי התמונה האידית לית בחדרו היתה מציאות, העביר אורן את ידו על שערותיה של בתו. הוא קרא אליו



האם הוא גיבור לאומי — או אסיר שבור הראוי להבנה? האם היתה זאת טרגדיה אישית — או פרשה דרמטית של המאבק הלאומי? את התשובה יכול לתת. בסופו של דבר, רק האיש עצמו.

היה חייב להישאר ער, כדי שיוכל להשיב לשאלות החוקרים.

החוקרים התחלפו כל כמה שעות; הם לא היו יכולים להחזיק מעמד באוירה המתניקה של החדר. רק אורן נשאר שם כל הזמן. חמיר שה ימים רצופים. בין ספל קפה למישנה, הציעו לו סיגריות. הוא היה חייב לעשן, אסור היה לו להירדם. הוא היה חייב להשיב לשאלות.

האם אתה מכיר את הפושעים הציונים שטרן ורייך? "איזה קשר יש לך עימם? למה התערבת לטובתם?"

השאלות נשאלו בציכית. "נאסרת על אר-מת ציכית, ואתה חייב להשיב בלשון האר-רץ", אמרו לו. אורן לא ידע ציכית. הוא ידע רק מלים ספורות. הוא נעזר ברוסית. הוא לא הבין מה רוצים ממנו בדיוק. השא לזת שנשאלו הקיפו נושאים ואנשים שהוא לא הכירם מעולם, ואף לא שמע עליהם.

"הייתי מוכן לגלות להם הכל אודותי ב'משך 22 דקות, אבל הם חקרו אותי 22 חר-שים", הוא נזכר.

שם ובתמונה, לא הסתכלו כלל באשרה הצ'קוסלובקית. הם רק ויהו אותו: הוא התאים לתמונה שבדרוכו.

"אדוני אתה חייב לרדת, צריכים לברר עניין קטן. זה ימשך יום אחד בלבד", הם הבטיחו לו באדיבות.

הוא לקח את שתי מזודותיו, ירד מהקררן בליווי השוטרים. פתיחי השלג כיסו את כת-פיו.

\*\*\*

## טרקלין לבית-הסוהר

**ר**גה הגישה לבעלה ספל קפה. הוא החזיק את הספל בידו, בחש בו בכפית קטנה. עינו היו נעוצות בנוזל החום. שנע בתוך הספל במעגלים קונצנטריים. הוא זכר ספלי קפה דומים.

בחדר התאבכו ענני עשן הסיגריות שבי פיות החוקרים. מרדכי אורן ישב בפישוק אברים על הכסא. עינו היו אדומות מחוסר שינה. הוא ניסה מדי פעם לעצום את עינו — ראשו היה כבד כגוש עופרת. הציעו לו ספל קפה, הוא היה חייב לשותת אותו. הוא

**ב**שיכון הותיקים של קיבוץ מזרע, למרגלות הרי נצרת, ישב השבוע חבר המשק מרדכי אורן בחיק משפחתו. בכניסה אל החדר עמדו שני דללים גדושים בכל זני הפרחים. החדר עצמו היה מוצף כולו אשכול-לות גדולים של בנגות וזרי פרחים למכביר. הפרחים היו נבולים במקצת. לפני שבוע היו טריים ורעננים, כי לפני שבוע אחד בל-בו היה החבר אורן האדם שעמד בנקודת ה' מוקד של ההתעניינות העולמית.

עתה חזרו החיים למסלולם. העתונאים, הצלמים והאורחים שמילאו את המשק מצ' או להם עניינים אחרים לעסוק בהם. בחדר-האוכל שוב לא הקיפו את החבר אורן מכל צד, לא להצו לו יד בהתרגשות על כל צעד שעשה, לא הביטו בסקרנות כיצד אכל את ארוחת הדיאטה שלו. כי אסיר-פראג המשו-חרר מס' 2321 הפך לחבר קיבוץ הדומה בכל לשאר ארבע מאות חברי מזרע.

אורן ישב בחדרו המחודש על גבי כורסה נוחה, קרא את כל קטעי העתונים שהמשיכו להקדיש לו את טוריהם. רגה, אשתו, ישיבה לידו ונעצה בו את מבטיה ללא הרף. גם פו-עה, הבת הבכורה, במדי טוראית ראשונה של צה"ל, רכנה על הארץ ליד הכורסה, הקי שיבה לדברי אביה. במיטה הכפולה שבצד החדר, שכב בבגדים תחתונים משה אורן בן השמונה, קרא מתוך ספר שירים של ביא-ליק.

"היה שיר אחד של ביאליק שניסיתי להי-זכר בו בכלא", סיפר מרדכי לאשתו, "זכר-תי רק קטעים קצרים ממנו."

הוא התחיל להעלות בזכרונו את שורות השיר:

"ביתי קטן ודל בלי חכלולים ופאר, אן הוא חם מלא אור ופתוח לגר..."

רגה לא הורידה את מבטיה ממנו. הוא לא השתנה, מרדכי שלה. קצת שיבה זרקה בש-ערו. אך זה היה טבעי. סוף סוף עברו חמש שנים מאז ראתה אותו לאחרונה. גם שאר התברים, בני גילו, הוקינו במשך חמש שנים אלו. על אפו, בקרבת העיניים, הופיעו ורודי דם אדומים, סימן ללחץ המשקפיים. אבל הוא לא השתנה, הוא נשאר אותו מרדכי ה' חזק והתקיף. רק קצת יותר עצבני. וספר בית-הסוהר השאיר לו בלורית בלתי-ריגילה, שירדה על מצחו.

היא התפנתה מהרהוריה, עורה לו להיזכר בקטעי השיר:

"ובליל חורף, ליל קר, עת מחשכים ושחור ישופוך בחוץ, הולך טובב הקר, ובבשרך כי יתקע מאכלותיו הכפור — בא אלי, בא אלי, ברוך אדוני!"

הם ישבו כך יחד והעלו את השיר כולו, כשמשנה הבן מסתכל בהם בפה פעור: "איך הם למדו זה בעל-פה?"

\*\*\*

## שני שוטרים ברכבת

**ל**י יד חורף, ליל קר... 31 בדצמבר, 1951.

הרכבת נעצרה בתחנה נידחת בקרבת הגי-בול הצ'כוסלובקית. זאת היתה הרכבת שיצ'אה מפראג לוינה. מרדכי אורן, מכורבל ב' חליפתו החומה, הציק כשעונו. בשלוש ב' בוקר תגיע הרכבת לוינה. בתשע בבוקר כ' בר יהיה במטוס בדרכו לציריך ומשם הביר-תה אל רגה והילדים. הוא התבונן מבעד ל' חלון החוצה: פתיחי שלג גדולים כיסו את התחנה.

לקרון נכנסו שוטרים צ'כים. מרדכי אורן הכין את הדרוכו. היתה לו אשרת-מעבר של יום אחד דרך צ'כוסלובקיה, בדרכו מברלין המזרחית לוינה. הוא אמנם עבר עבירה קט' גה. במקום יום אחד, שהה בפראג יומיים. אולם חבריו, צירי המועצה של האיגודים ה' מקצועיים, הרגיעו אותו: "זה כסדר, תגיד מאיפה באת, והכל יהיה בסדר."

השוטרים ניגשו ישר אליו. הוא מסר להם את הדרוכו הישראלי הכחול. הם הביטו ב'

• ביום קיץ, יום חם, מאת חיים נחמן ביאליק